

AD 103

ВЪНШНА ПОЛИТИКА НА БЪЛГАРИЯ

Приета: Прот. № 21 от 04.10.2003г., изм. с прот. № 24 от 27.10.2009г.; изм. прот. № 11 от 17.09.2011г.; изм. прот. № 15 от 24.06.2016

Лектор: Доц. д-р Никола Аврейски

АНОТАЦИЯ

Дисциплината третира международната дейност на Република България. Обобщено се представя наследството, получено от средновековна, следосвобожденска и комунистическа България. Основното внимание е центрирано върху външната политика на страната от началото на демократичните промени до наши дни.

ОСНОВНИ ЦЕЛИ

Чрез дисциплината се цели студентите да придобият необходими за професионалната им реализация знания за:

- факторите, оказващи постоянно или временно въздействие върху външната политика;
- своеобразието на българския външнополитически опит и неговите поуки за интеграцията на българите в семейството на европейските народи;

- актуалните проблеми на двустранните отношения на Република България със съседните и други страни от Югоизточна Европа, на участието ѝ в регионалното сътрудничество, на нейните отношения с великите сили, на ангажиментите на страната към най-авторитетните международни организации;

- външнополитическия механизъм на съвременна България.

Същевременно интерпретираната в лекционния курс обширна, сложна и деликатна материя цели студентите да придобият и умения за:

- използване познанията си за мястото на България на Балканите, в Европа и в света при общуването с колегите от страните-съюзнички и партньорки на Република България;

- различаване на научната стойност на разнообразната литература, посветена на външната политика на България – документални издания, дневници, мемоари, коментари, справочници и изследвания;

- формиране на критично отношение към международната дейност на Република България и на способност за самостоятелен компетентен анализ на текущата външна политика на страната.

ПРЕДПОСТАВКИ

Дисциплината не предполага изисквания за предварително изучаване на други научни области.

СТАТУТ И СТРУКТУРА

специалност	статут	Кредити	редовно обучение		задочно обучение		
			л	с у общ	л	с у	Общ
Публична администрация	Задължителна	6	60	60	30		30

СЪДЪРЖАНИЕ НА КУРСА

Тема 1. Същност на външната политика.

Външна политика и международни отношения. Фактори, въздействащи на външната политика. Обекти и субекти на външната политика. Външнополитически ресурси. Външнополитически процес. Външнополитическа стратегия и тактика. Външнополитически стереотипи. Принципи на външната политика. Диференциация във външнополитическата дейност. Средства на външната политика. Дипломатия и външна политика.

Взаимодействие между външната и вътрешната политика. Външна политика и общество. Гъвкавост или конформизъм във външнополитическата дейност? Реагираща или изпреварваща външна политика? Силова или силна външна политика? Ефективност на външната политика.

Тема 2. Външната политика на България – периодизация, извори и историография.

Основни етапи на външнополитическата дейност на българската държава и тяхната вътрешна периодизация.

Извори за изследване на външната политика на България – домашни и чужди, архивни и публикувани. Научна стойност на разнообразната литература върху българската външна политика.

Основни трудове в областта на външната политика на България.

Тема 3. Външнополитическото наследство на средновековната българска държава.

Исторически извори за външната политика на средновековна България. Фактори, които ѝ въздействат. Механизъм на формиране на външната политика. Принципи. Стратегически цели. Средства. Обзор на отношенията с международните контрагенти. Участие в междудържавни съюзи.

Тема 4. Между Изтока и Запада – външнополитически търсения на Княжество България.

Фактори на българската външна политика. Ревизията на клаузите на Берлинския договор като сърцевина на външнополитическата дейност на следосвобожденска България. Обща характеристика на отношенията с великите сили, с Османската империя и със съседните държави. Развитие на стратегията за национално обединение - нейните постижения и нерешени проблеми.

Тема 5. Основни проблеми на външната политика на Царство България.

Нарастване ролята на монарха във външната политика. Миражът за Велика България и опропастяването на националния идеал във войните за национално обединение – крахът на България в балканските и световните войни.

Тема 6. В орбитата на Кремъл – външната политика на комунистическа България.

Ялтенската подялба и предрешаването на следвоенното бъдеще на България от великите сили. Въвлечане на страната във водовъртежа на Студената война. Доктрината на “ограничения суверенитет”. Участие на България в международните организации на Източния блок. Политика

спрямо Движението на необвързаните държави. Външнополитическа ориентация на дисидентските организации.

Тема 7. Основни тенденции във външната политика на съвременна България.

Методологически трудности при интерпретацията на съвременната външна политика.

Радикално реструктуриране на международния живот след Студената война. Възстановяване на българския суверенитет. Конституция на Република България.

Външнополитическа преориентация на страната. Приемственост и колебания във външнополитическата дейност на правителствата на българския преход от тоталитаризъм към демокрация. Дългият и труден път до консенсуса между държавните институции и между парламентарно представените политически сили по външната политика на страната. Липса на национален консенсус.

Досегашни резултати от усилията на България за враждане в евроатлантическите структури. Ефективност на външната политика на прехода. Проблемът с националния суверинитет.

Тема 8. Балканската политика на Република България.

Наследството на общобалканското сътрудничество. Превръщане на Балканите след Студената война в зона на перманентна нестабилност. Дългата раздяла на Балканите с комунизма. Възстановяване на социалнополитическото единство на полуострова. Центробежни сили сред балканските държави. Уникалният шанс за превръщане на националните малцинства в мостове на балканското разбирателство.

Намеса на велики сили и на международни организации в балканския политически живот. Инициативи на Европейския съюз и на САЩ на Балканите. Приобщаване на балканските държави към Съвета на Европа, НАТО, Западноевропейския съюз, Организацията за сигурност и сътрудничество в Европа и Европейския съюз.

Равнища на общобалканския диалог. Многонационални сили за предотвратяване на кризи и конфликти. Споразумения за изграждане на зона за свободна търговия с промишлени стоки.

Колебанията в балканската политика на правителствата на българския преход.

Тема 9. Съвременните българо-гръцки отношения.

Наследството на двустранните отношения. Мястото на Гърция в балканската политика на Република България. Особености на външната политика на Гърция и нейната заинтересованост от приятелски отношения с България.

Правна основа на двустранните отношения. Начало на военното сътрудничество. Регулиране водите на р. Места. Състояние на търговско-икономическото сътрудничество.

Различия в политиката на двете страни спрямо Македония, по отношение на помаците от двете страни на българо-гръцката граница, за българското малцинство в Гърция, за водите на р. Марица.

Тема 10. Актуални проблеми на българо-турските отношения.

Наследството на двустранните отношения. Израстване на Турция в регионална суперсила след разпадането на Югославия. Място на Република България в балканската политика на Турция.

Преодоляване на основните проблеми от "възродителния процес" и от "Голямата екскурзия".

Правна основа на двустранните отношения. Начало на военното сътрудничество. Решаване на висящи въпроси: демилитаризация на общата граница, визовия, очертаване на границата в района

на устието на р. Резовска, разграничаване на пространствата в Черно море. Споразумение за свободна търговия.

Различия на двете страни по кипърския проблем, кюрдския въпрос, българските имоти в Турция, митническото сътрудничество, пътя на Каспийския нефт на Запад. Изкушения на Турция за намеса във вътрешните работи на България.

Тема 11. Отношенията на Република България с Румъния.

Наследството на двустранните отношения. Разглеждане на двете страни от международната общност в пакет. Място на Република България в балканската политика на Румъния.

Нова правна основа на двустранните отношения. Конвенция за сътрудничество в областта на екологията. Икономическо, научнотехническо, културно и военно сътрудничество. Трудният път към втори мост на р. Дунав и към пълноправно членство в Европейския съюз.

Различно третиране на националните и етническите малцинства от двете страни. Неизживяната носталгия по "Велика Румъния".

Тема 12. Българо-сръбските отношения на съвременния етап.

Наследството на двустранните отношения. Разпадане на югословската федерация и политиката на българските правителства към югокризата.

Поставяне на двустранните отношения след падането на режима на Милошевич върху основата на международните стандарти. Решаване на висящи проблеми: установяване на границата по р. Тимок, изграждане на магистрала София – Ниш, откриване на нови ГКПП.

Стремеж на двете страни за укрепване на позициите си в Македония. Проблемът за Западните покрайнини и въпросът за етническата принадлежност на шопите.

Тема 13. Предизвикателствата пред българо-македонските отношения.

Отделяне на Република Македония от югославската федерация. Дебатите за днешна Македония. Трудностите в уреждането на международното положение на новата държава. Превантивната военна мисия на САЩ в Македония, допускането на кризата в страната и нейното регулиране с помощта на Европейския съюз. Мястото на България в балканската политика на Македония.

Политиката на българските правителства на прехода спрямо Македония. Оказване на икономическа и военна помощ. Трудното преодоляване на езиковия спор. Актуално състояние на сътрудничеството между двете страни.

Проблеми пред двустранните отношения: малцинственният, историческото наследство, "македонската нация", българофобията в Македония, носталгията по Македония в България.

Обществената дискусия за подхода на България към Македония.

Тема 14. Взаимоотношенията България – Босна и Херцеговина.

Отделяне на Босна и Херцеговина от югославската федерация. Войната в Босна и намесата на международната общност. Договаряне на държавния модел с посредничеството на САЩ.

Политика на България спрямо новата балканска държава. Българското участие в международните въоръжени сили в Босна. Преосмисляне на босненския мултиетнически модел.

Тема 15. Отношенията между Република България и Албания.

Наследството на двустранните отношения. Отваряне на Албания към света, нейното приемане в Организацията Ислямска конференция и превръщането ѝ в един от главните политически актьори на Балканите.

Признаване на българското малцинство в Албания. Правна основа на двустранните отношения. Състояние на сътрудничеството в различни области. Участие на България в регулирането на албанската криза. Меморандум за изграждане на нефтопровод и газопровод Бургас – Скопие – Вльора.

Проблеми пред двустранните отношения.

Тема 16. Република България и прецедентът с независимостта на Косово.

Югославската политика по националния въпрос и превръщането на Косово от сръбска светиня в албанска крепост. Кризата в областта Косово и нейното временно регулиране от международната общност. Аргументи, използвани в подкрепа на обявяването на Косово за независима държава. Мотиви на противниците на косовската независимост. Позицията на Република България. Рефлексии и потенциални рискове на косовския прецедент на Балканите, в Европа и в останалия свят.

Тема 17. Участие на България в регионалното сътрудничество.

Наследеният опит в регионалното сътрудничество. Дунавска комисия.

Включване на страната в нови регионални организации: Организация за Черноморско икономическо сътрудничество, Централноевропейска инициатива, Централноевропейско споразумение за свободна търговия, Пакт за стабилност, Съвет за регионално сътрудничество. Участие на България в американските инициативи за Южните Балкани и за Югоизточна Европа. Значение на участието в регионалните организации за постигане на външнополитическите приоритети на страната.

Тема 18. Република България и политиката на Европейския съюз в областта на външните отношения и сигурността.

Европейският съюз като интегрална междудържавна организация. Общи политики на ЕС по отношение на останалия свят.

Ангажиментите на Република България като асоциирана държава към Европейския съюз. Участие на страната във външнополитически инициативи на Съюза. Новите български ангажименти, произтичащи от членството в Европейския съюз.

Конкуренцията между ЕС и САЩ и раздвоеността на българската външна политика. Позицията на България по отношение на постоянния Международен наказателен съд и към войната в Ирак. Отново пред съдбовен външнополитически избор.

Тема 19. България и НАТО.

Отношенията на НРБ със Северноатлантическия пакт – от враждебност към диалог.

Пътят на Република България към НАТО. Основания на българския стремеж към Алианса. Включване в Инициативата “Партньорство за мир”. Национална програма за подготовка и присъединяване към НАТО. Приемане на страната в Алианса. Усилия на България за удовлетворяване на изискванията, произтичащи от членството ѝ в пакта.

Неизживените резерви на българската общественост по отношение на НАТО.

Тема 20. Република България и великите сили.

Българският опит в отношенията с великите сили.

Признати и фактически велики сили след Студената война. Взаимоотношенията на Република България с единствената суперсила в света – САЩ. Отношенията с европейските велики сили - членки на Европейския съюз. Развой на българо-руските отношения. Състояние на отношенията на България с Китай.

Тема 21. Външнополитически механизъм на съвременна България.

Институционна рамка на външната политика. Народът като върховен субект на външната политика. Правомощия на Народното събрание. Компетенции на изпълнителната власт и на главния й инструмент на външнополитическа дейност – Министерството на външните работи. Правомощия на Конституционния съд в областта на външната политика. Функции на президента на републиката.

Проблеми в институционната рамка на българската външна политика.

Информационно и научно осигуряване на външнополитическия процес.

КУРСОВА ЗАДАЧА

На студентите се предлага възможност за подготовка на курсова работа по проблем, свързан с външната политика на България. В края на семестъра се провежда събеседване въз основа на курсовата работа и по нейната тематика.

МЕТОДИ ЗА ОЦЕНЯВАНЕ

Придобитите знания и умения на студентите по дисциплината се оценяват чрез писмен изпит.

При формирането на крайната оценка се взема предвид качеството на евентуално разработената курсова работа.

ПРЕПОРЪЧИТЕЛНА ЛИТЕРАТУРА

1. Аврейски, Н. Балканската политика на Република България. – Международни отношения, 2006, кн. 1, с. 55-96.
2. Ангелов, П. Българската средновековна дипломация. София, 2004.
3. Баев, Й. Военнополитическите конфликти след Втората световна война и България. София, 1995.
4. Баева, И., Е. Калинова. Следвоенното десетилетие на българската външна политика (1944-1955): Лекционен курс. София, 2003.
5. Балканите като метафора: Между глобализацията и фрагментацията. София, 2004.
6. Българската външна политика и ситуацията в Югоизточна Европа. София, 2002.
7. Българската външна политика в постконфликтния период: тенденции, роли, препоръки. София, 1996.
8. Външната политика на България след 10.XI.1989. София, 1997.

9. Георгиев, Л. Балканите и новият световен ред. София, 2000.
10. Глени, М. Балканите 1804-1999: национализъм, войни и Великите сили. София, 2004.
11. История на българите. Т. IV. Българската дипломация от древността до наши дни. София, 2003.
12. Казер, К. Приятелство и вражда на Балканите: Евробалкански предизвикателства. София, 2003.
13. Лори, Б. Балканска Европа от 1945 до наши дни. София, 2005.
14. Лукас, Е. Новата студена война. София, 2008.
15. Огнянов, Л. Дипломация на съвременна България (1944-1989). Шумен, 2006.
16. Семов, М. Великите сили и българската национална драма. София, 1991.
17. Стефанов, Г. Външна политика: Дипломация: Теория и практика. 3. прераб. и доп. изд. София, 2000.
18. Удуърд, С. Балканската трагедия: Хаосът и разрухата след края на Студената война. София, 2002.
19. Христакудис, А. Многостранното сътрудничество в Югоизточна Европа и европейската интеграция: история и съвременност. София, 2002.
20. Цачевски, В. Балканите – новата Югоизточна Европа: От разделение към регионално сътрудничество и евроинтеграция. София, 2007.
21. Цачевски, В. Балканите: Европейският избор. София, 2007.
22. Чавдарова, М. Политически системи и външна политика на балканските държави. София, 2008.

AD 103

ВЪНШНА ПОЛИТИКА НА БЪЛГАРИЯ

Лектор: Доц. д-р Никола Аврейски

1. Същност на външната политика.
2. Външната политика на България – периодизация, извори и историография.
3. Външнополитическото наследство на средновековната българска държава.
4. Между Изтока и Запада – външнополитически търсения на Княжество България.
5. Основни проблеми на външната политика на Царство България.
6. В орбитата на Кремъл – външната политика на комунистическа България.
7. Основни тенденции във външната политика на съвременна България.
8. Балканската политика на Република България.
9. Съвременните българо-гръцки отношения.
10. Актуални проблеми на българо-турските отношения.
11. Отношенията на Република България с Румъния.
12. Българо-сръбските отношения на съвременния етап.
13. Предизвикателствата пред българо-македонските отношения.
14. Взаимоотношенията България – Босна и Херцеговина.
15. Отношенията между Република България и Албания.
16. Република България и прецедентът с независимостта на Косово.
17. Участие на България в регионалното сътрудничество.
18. Република България и политиката на Европейския съюз в областта на външните отношения и сигурността.
19. България и НАТО.
20. Република България и великите сили.
21. Външнополитически механизъм на съвременна България.

ПРЕПОРЪЧИТЕЛНА ЛИТЕРАТУРА

1. Аврейски, Н. Балканската политика на Република България. – Международни отношения, 2006, кн. 1, с. 55-96.
2. Ангелов, П. Българската средновековна дипломация. София, 2004.
3. Баев, Й. Военнополитическите конфликти след Втората световна война и България. София, 1995.
4. Баева, И., Е. Калинова. Следвоенното десетилетие на българската външна политика (1944-1955): Лекционен курс. София, 2003.

5. Балканите като метафора: Между глобализацията и фрагментацията. София, 2004.
6. Българската външна политика и ситуацията в Югоизточна Европа. София, 2002.
7. Българската външна политика в постконфликтния период: тенденции, роли, препоръки. София, 1996.
8. Външната политика на България след 10.XI.1989. София, 1997.
9. Георгиев, Л. Балканите и новият световен ред. София, 2000.
10. Глени, М. Балканите 1804-1999: национализъм, войни и Великите сили. София, 2004.
11. История на българите. Т. IV. Българската дипломация от древността до наши дни. София, 2003.
12. Казер, К. Приятелство и вражда на Балканите: Евробалкански предизвикателства. София, 2003.
13. Лори, Б. Балканска Европа от 1945 до наши дни. София, 2005.
14. Лукас, Е. Новата студена война. София, 2008.
15. Огнянов, Л. Дипломацията на съвременна България (1944-1989). Шумен, 2006.
16. Семов, М. Великите сили и българската национална драма. София, 1991.
17. Стефанов, Г. Външна политика: Дипломация: Теория и практика. 3. прераб. и доп. изд. София, 2000.
18. Удуърд, С. Балканската трагедия: Хаосът и разрухата след края на Студената война. София, 2002.
19. Христакудис, А. Многостранното сътрудничество в Югоизточна Европа и европейската интеграция: история и съвременност. София, 2002.
20. Цачевски, В. Балканите – новата Югоизточна Европа: От разделение към регионално сътрудничество и евроинтеграция. София, 2007.
21. Цачевски, В. Балканите: Европейският избор. София, 2007.
22. Чавдарова, М. Политически системи и външна политика на балканските държави. София, 2008.

FOREIGN POLICY OF BULGARIA

ANNOTATION

The discipline treats of the international activities of the Bulgarian state during its centuries-long development. The medieval and the National Revival heritage, received by the Third Bulgarian State, is presented in a compendious manner. The foreign-political activities of post-liberation Bulgaria are traced in a more detailed way. The principal attention is focused on the foreign policy of the country after the beginning of the democratic changes.